№ 236 ՈՒՐԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 25 1902 ՈՒՐԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 25 № 236

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլ. կէս տարւանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկ.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». Pour Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Արդիւնագործութեան եւ առեւտրին նպաստող մի հիմնարկութիւն.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Դատաստանական դահլիճից. Հանելուկ բեմի վրա. Նամակ Եկատերինօդարից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ Մենելիք կայսրը եւ հայերը. Կ. Պօլսի լրագիրներից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.—Աւստրիայից.

ԱՐԴԻՒՆԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԻՆ ՆՊԱՍՏՈՂ ՄԻ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Մեր երկրի ոչ մի քաղաքում չը կայ մի այնպիսի հիմնարկութիւն, որ օգնէր մեր երկրի արդիւնագործներին և առևտրականներին, տալով տեղեկութիւններ զանազան արդիւնքների գների մասին թէ Կովկասում և թէ արտասահմանում։ Թիֆլիսում, Երեւանում, Գանձակում, Կարսում, Լենքօրանում կամ մի ուրիշ տեղում նստած անդրկովկասեան մեր արդիւնագործը և առևտրականը չը գիտեն ինչ հիմնարկութեան դիմել տեղեկութիւններ ստանալու ցորենի, բամբակի, ծխախոտի, զանազան տեխնիկական արդիւնքների, հանքային նիւթերի ընթացիկ գների մասին։

Այդպիսի հիմնարկութեան կարևորութեան մասին խօսվել է մի քանի անգամ։ Երէկ, հոկտեմբերի 24-ին, Թիֆլիսի գիւղատնտեսական ընկերութեան մէջ քննութեան ենթարկվեց այդ հարցը։ Այդքում խօսք կարող է լինել, անկասկած, միայն կենտրօնական մի այդպիսի հիմնարկութեան մասին Թիֆլիսում, որի հաստատվելուց յետոյ ժամանակով կարող են գոյութիւն ստանալ և նոյն տեսակ հիմնարկութիւններ մի քանի ուրիշ քաղաքներում։ Այդ հիմնարկութիւնը լայն հիմքերի վրա կազմակերպված բորսան կարող է լինել, որը իր վրա կը վերցնէ գիւղատնտեսական և գործարանական արդիւնքների վաճառահանման բոլոր խնդիրների ուսումնասիրութիւնը և նրանց ընթացիկ գների կանօնաւոր արձանագրութիւնը։

Մեր երկիրը ներկայումս շատ նիւթեր է արտահանում դէպի արտասահման և ստանում այնտեղից. նա մտել է այն մեծ հոսանքի մէջ, ուրտեղ արդիւնքների գները որոշվում են ոչ միայն տեղական հանգամանքների ոյժով, այլ և ուրիշ տեղերում գոյութիւն ունեցող պայմաններով։ Այժմ մեր երկրի արդիւնագործը, շատ անգամ խաւարի մէջ մնալով, զոհ է դառնում այն միջնորդների ճարպիկութեան, որոնք մասնաւոր ջանքերով կարողութիւն ձեռք բերելով հետևելու համաշխարհային վաճառանոցի դրութեան, օգտվում են հանգամանքից իջեցնելու տեղական արդիւնքների գները աւելի մեծ չափով, քան թոյլ են տալիս վաճառանոցի պայմանները։ Իսկ երբ կը հաստատվի կենտրօնական մի բորսա, որ կը տայ կանօնաւոր ցուցումներ թէ տեղական և թէ արտասահմանեան գների մասին, այն ժամանակ բոլոր արդիւնագործների համար դիւրացած կը լինի արդիւնքների վաճառահանութեան պայմանների ուսումնասիրութիւնը։

Արտասահմանեան առևտրականները այն ժամանակ կարողութիւն կը ստանան անմիջական կապ հաստատել տեղական արդիւնագործների հետ, եթէ մանաւանդ վերջիններս կապվեն միմեանց հետ ընկերակցութիւնների միջոցով և ընդունակ լինեն պատրաստելու համաշխարհային վաճառանոցի համար ընտիր և որոշ տեսակի ապրանքներ մեծ քանակութեամբ։

Յարուցված հարցը, պէտք է կարծել, շուտով ընթացք կը ստանայ և հաւանութիւն կը գտնէ բարձր ֆինանսական շրջաններում։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Երէկ, հոկտեմբերի 24-ին, Թիֆլիսի նահանգական դատարանում քննվեց Եղիշէ վարդապետ Մուրադեանի դատը Զ. Զանփօլադեանի հետ։ Նախագահում էր դատարանի անդամ Բօլդըրև, անդամներն էին Միտկևիչ եւ պատուաւոր հաշտարար դատաւոր Վէյդէնբաում։ Մեղադրող Զանփօլադեանի կողմից գործը վարում էին երդուեալ հաւատարմատարներ Օպօչինին եւ Օրդուխանեան, իսկ մեղադրվող Եղիշէ վարդապետին պաշտպանում էր երդուեալ հաւատարմատար Տ. Յովհաննիսեան։ Երկու կողմից Կաղզուանից վկաներ էին եկել տասը հոգի։

Կարդացվեց, իբրեւ մեղադրական ակտ, Զ. Զանփօլադեանի 1901 թ. փետրվար ամսին պրօկուրօրին տուած գանգատագիրը, որի մէջ ասված է, թէ «Մշակ» լրագրի 1900 թւի №№ 234 եւ 235-ի մէջ տպված Եղիշէ վարդապետ Մուրադեանի թղթակցութիւնները Կաղզուանում կառուցվող հայոց եկեղեցու շինութեան մասին անուանարկիչ են իր պատւի եւ բարի համբաւի համար, որովհետեւ այդ յօդուածների մէջ նրան վերագրված են անազնիւ եւ խարդախ գործողութիւններ եւ կեղծ հաշիւներ ուսում, նա խնդրում է ենթարկել Եղիշէ վարդապետին պատժի քրէական օրէնսգրքի 2 մ. 1535 եւ 131 յօդուածների հիման վրա։

Նախագահը, դիմելով Զանփօլադեանին եւ Եղիշէ վարդապետին, հարցնում է՝ արդեօք կողմերը չեն կարող հաշտվել։ Զանփօլադեան պատասխանում է, որ նա կարող է հաշտվել այն պայմանով, որ Եղիշէ վարդապետը նոյն «Մըշակ» լրագրի մէջ գրէ, թէ իր բոլոր գրածները ճիշդ չեն եւ յետ է առնում։ Մուրադեան պատասխանում է, որ նա գրել է զուտ ճշմարտութիւն, որի վրա պնդում է եւ այսօր, եւ թէեւ, իբրեւ հոգեւորական, նա պատրաստ է հաշտվել, բայց յամենայն դէպս պէտք է այսօր, դատարանի առաջ, հաստատվի, որ իր մեղադրանքները Զանփօլադեանի վերաբերմամբ բոլորն էլ ճիշդ են։

Դատարանը, համարելով հաշտութիւնը անկարելի, որոշեց քննել գործը եւ առաջարկեց մեղադրողներին աւելի պարզ եւ փաստօրէն ձեւակերպել Եղիշէ վարդապետ Մուրադեանի դէմ յարուցած մեղադրանքը։ Փաստաբան Օպօչինին, թւելով մի քանի կէտեր տպված թղթակցութիւններից, յայտնում է, որ մեղադրում է Եղիշէ վ. Մուրադեանին 1535-րդ յօդուածի հիման վրա, այն է զրպարտութեան մէջ մամուլի միջոցով եւ բացի դրանից 1040-րդ յօդուածի հիման վրա, այն է վիրաւորանքի մէջ։

Նախագահ.—Իսկ 131-րդ յօդուածը։

Օպօչինին.—Ոչ, հրաժարվում եմ։

Նախագահ.—1040-րդ յօդուածը վերաբերում է ցենզուրային, քանի որ «Մշակը» ցենզուրայի ենթարկվող լրագիր է։ Պնդում էք այդ յօդուածի վրա։

Օպօչինին.—Այո, պնդում եմ։

Տ. Յովհաննիսեան.—Ես ընդունում եմ մեղադրանքը 1535-րդ յօդուածի հիման վրա, իսկ 1040-րդ յօդուածով մեղադրութիւնը խնդրում եմ մերժել, իբրեւ անժամանակ արված։

Դատարանը մերժում է 1040-րդ յօդուածով մեղադրութիւնը, իբրեւ անժամանակ արված։

Սկսվում է վկաների երդվեցնելը եւ հարցաքննութիւնը։

(Կը շարունակվի)

ՀԱՆԵԼՈՒԿ ԲԵՄԻ ՎՐԱ

Այսօր հայոց դրամատիկան խումբը ներկայացնում է Հաուպտմանի «Խորասուզված Զանգակ» պիեսը։

Դա մի պիէս է, որի վերաբերութեամբ շատ տարբեր կարծիքներ գոյութիւն ունեն։

Լսելով այդ պիեսը՝ թատրօն յաճախողները վէճի են բռնվում։ Մէկը այս բացատրութիւնն է տալիս պիեսի հերոսների հիմնական բնաւորութիւններին եւ նրանց խօսքերին, միւսը մի ուրիշ մեկնութիւն։

Ամբողջ Եւրօպայի թատրօնական աշխարհում պտտել է այդ պիեսը։ Այսօր նա դրվում է Թիֆլիսի հայոց բեմի վրա։

Պիեսի բովանդակութիւնը մենք չենք պատմի։ Նա մի անգամ պատմված է «Մշակի» մէջ, երբ այդ պիեսը ներկայացված էր Թիֆլիսում ռուսաց բեմի վրա։ Մենք կը յիշեցնենք նրա գլխաւոր միտքը։

Զանգակ շինող Հէյնրիխը շինել է մի մեծ զանգակ եկեղեցու համար։ Երբ զանգակը բարձած սայլի վրա տանում են դէպի եկեղեցին, սայլի անիւը կոտրվում է եւ զանգակը գլորվում դէպի անդունդ։ Հէյնրիխը կամենում է պահել զանգակը, բայց ինքն էլ հետը անհետանում է ջրերի խորքերում։ Նրան ազատում է մի կանացի ոգի Ռաուտէնդելայն անունով, որ համոզում է Հէյնրիխին, թէ խորտակված զանգակը դատարկ բան է եւ որ կայ աւելի գրաւիչ զանգակ, որ բարձր է եւ ուժեղ նախկին զանգակներից։ Հէյնրիխը ոգեւորված գաղափարական զանգակ ստեղծելու տենչանքով, մոռանում է տուն, տեղ, կին, երեխաներ, բայց չը դիմանալով զրկանքներին մեռնում է։

Մի քանիսը կարծում են, թէ Հաուպտմանը ցանկացել է ցոյց տալ, թէ բացվում է արշալոյս աւելի բարձր գաղափարական կեանքի, քան ներկայ կեանքն է իր աւանդութիւններով եւ կրօնով, միւսները կարծում են, որ նա ցանկացել է ցոյց տալ, որ կեանքի առօրեայ պահանջները եւ աւանդութիւններն են որոշում մարդկային կեանքը, իսկ նրանից դուրս սկսվում է ցնորք եւ մահ...

Երեւակայեցէք եւ այս տեսակ մի համեմատութիւն։

Եթէ ձեր առաջ շարժվում է մի թիթեռնիկ, որ վազում է դէպի հրադը եւ այնտեղ այրվում— ինչ կասէք դուք այդ թիթեռնիկին։ Արդեօք չը վազի նա դէպի լոյսը, արդեօք մնայ զրկված լոյսից եւ տաքից եւ մի եւ նոյն ժամանակ զրկված յափշտակող վայելքից։

Բայց գուցէ կարելի է հասնել լոյսին ու ջերմութեան եւ մի եւ նոյն ժամանակ մնալ կենդանի եւ առողջ։ Արդեօք կարելի է ստեղծել դրա համար պայմաններ։

Ինչպէս էք դուք հասկանում «Խորասուզված Զանգակը»։

Հետաքրքրքական է։

Սիրող

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՒՍՏՐԻԱՅԻՑ

Կօլոմէյ, հոկտեմբերի 24-ին

Երեք-չորս օր էլ գաւառները շրջեցի,—աղքատութեան եւ թշուառութեան մատնված Գալիցիական «պրօվինցիան»։ Այդտեղ արդէն Եւրօպայում չէք. լիակատար Արեւելք է։ Կօլոմէյում, որ գաւառական մեծ քաղաքներից մէկն է, քաղաքակրթութեան նշոյլն անգամ չը կայ։ Ոչ ձիաքարշ, ոչ չօսսէ, ոչ տարրական լուսաւորութիւն անգամ ցեխոտ փողոցներում, գիշերային թանձր խաւարի մէջ։ Ո՞ւր են շվէյցարական գիւղերը... Այնտեղ ամեն ինչ ժպտում է ձեզ—եւ արտաքինը եւ ներքինը, եւ մաքրութիւնն ու կանօնաւորութիւնը եւ բարքերի յորաբերական ազնւութիւնը։ Այնտեղ ամենաաննպաստ եղանակներին անգամ, գիշերվայ տաքուժամ պահուն, յոգնած տուրիստը կը գտնէ եւ էլէքտրական լուսաւորութիւն եւ յստակ ու յարմար արճառներ ու ճաշարաններ։

—

Ցեխ, անտանելի, անյատակ ցեխ։ Եւ այլանդակ ժարգօնների մի զզուելի ժխոր։ Ցուրտ է, խոնաւ, ամպոտ. բայց տեսէք, ինչպէս ոտաբոբիկ, մերկ սրունքներով չտապ քայլում են այս «եւրօպացիներն» ու «եւրօպուհիները» —յարգենք աշխարհագրութեան պահանջները— համատարած ցեխի եւ աղբի մէջ... Մերկ, աղաղակող թշուառութիւն։ Բայց եւ անտարակոյս նախանձելի առողջութիւն. եղել են րոպէներ, երբ ինքս գոնէ նախանձել եմ այդ կեանքին—ոչ, ի հարկէ, Ռուսսօյի նախանձով։

Տպաւորութիւնը խորապէս ճնշող է։ Խեղճութեան տեսքը առհասարակ անախորժ է, բայց մանաւանդ անախորժ է նա, երբ սահմանակցում է անսանական կենցաղի հետ։ Երկար տարիներ են, որ հեռացել եմ ծննդավայրից—աչքըս, այսպէս ասած, հակավարժվել է այսպիսի բարբարոս, կիսաքաղաքակիրթ տեսարաններից։ Արեւմտեան Եւրօպայում բոբիկ ոտքեր՝ կիսով չափ խրված փողոցային տիղմի մէջ, այն էլ համարեա ձմրան ցրտերին, կը լինէր մի կատարեալ անօմալիա։ Այնտեղ խեղճութիւնը քաղաքակրթված է եւ քիչ է պատահում, որ մերկանդամ հրապարակ դուրս գայ։

Սարկութիւնն եւս—թշուառութեան անբաժան ընկերը—ամեն քայլափոխում ձեր ուշքն է գրաւում այս տարաբախտ վայրերի մէջ։ Փողոցներով անցնելու միջոցին, մանաւանդ երբ կառքով էի անցնում, չարունակ դէպի երկինք պիտի նայէի՝ մի անախորժ դերից ազատվելու համար։ Անցորդները—հրէա, ռուսէն կամ լեհ—բոլորն էլ խեղճ ու տանջված կերպարանքներով՝ մինչեւ ծնկները խոնարհվում են առաջեւդ, կարծելով, անշուշտ, թէ «դիրք» ունեցող մէկն էք, թէեւ ոչ կօկարդ ունիք, ոչ մունդիր, այլ միայն հասարակ եւրօպական զգեստ։ Միջնադարեան սերվիլիզմ է դա, որ դեռ բոլոր ուժով շէշտում է այստեղ իր գոյութեան իրաւունքը։ Շվէյցարական գիւղացին եւս ողջունում է ճանապարհորդին—հին, բարի ժամանակից մնացած սովորութիւն—բայց նա ողջունում է առանց միջից կիսվելու եւ առանց դէմքը ծամածռելու, իր արժանապատւութեան կատարեալ գիտակցութեամբ։

—

Բուն Կօլոմէյում հայ գաղութ չը կայ։ Կայ մի հայ խմբագիր միայն, որի հետ մի ամբողջ օր եւ մի ախորժելի օր անցկացրի։ Այս էլ, թերեւս, նկատելու արժանի մի հանգամանք է, որ 40,000 բնակիչ ունեցող գաւառական մի քաղաքում միակ թերթի խմբագիրը (լեհերէն լեզուով) մի հայ է։ Մօտ 45 տարեկան մի համակրելի թօքախտաւոր է դա՝ լաւ սրտով եւ լաւ գաղափարներով։ Ես դժբաղդաբար չեմ կարող կարդալ պ. Բօղդան Մարտիրօսօվիչի թերթը. բայց թւում է ինձ, որ նա պիտի լինի ժողովրդի թերթ՝ ազնիւ ուղղութեամբ, լայն, առաջադէմ տենդենցիաներով։

Ի դէպ. Լեմբերգ եղած ժամանակ պատմում էին ինձ, որ հայ տարրը Գալիցիայում ու Բուկօվինայում բարոյական մեծ հռչակ է վայելում, որ այլ եւ այլ պետական ու մասնաւոր ծառայութիւնների մէջ հայերը եղել են միշտ օրինակելի պաշտօնեաներ, ազնիւ ու բարեխիղճ։ Պատմողները այնպիսի մարդիկ էին, որոնք տասնեակ տարիներ եղել են դատաստանական ծառայութեան մէջ եւ, ինչպէս ասում էին, երբէք չեն նկատել, որ հայերը քրէական գործով դատի յանձնվեն։

Մէկ դէպք միայն տեղի է ունեցել սրանից մի քանի տարի առաջ եւ դէպքի հերոսը մի հայ քահանայ է եղել, Թօրոսօվիչ անունով, որը ինչ որ խոշոր բանկային զեղծումների համար չը գիտեմ քանի տարով բանտի է դատապարտվել եւ այժմ դեռ նստած է։

Հայերի ազնւութիւնը—բառը մի քիչ տարօրինակ է հնչում իմ ականջներին, քանի որ այս կողմերի հայ բնակչութիւնը գրեթէ միայն վաճառականներից է կազմված.—հայերի ազնւու-

ՆԱՄԱԿ ԵԿԱՏԵՐԻՆՈԴԱՐԻՑ

—

Հոկտեմբերի 10-ին

«Մշակի» ամառվայ համարներից մէկում հաղորդված է, որ Եկատերինոդարում աշնանը լինելու է գիւղատնտեսական-արդիւնաբերական ցուցահանդէս։ Աւելորդ չեմ համարում մի քանի տեղեկութիւններ տալ այդ ցուցահանդէսի մասին, որը բացվել էր սեպտեմբերի 18-ին եւ փակվեց հոկտեմբերի 6-ին։

Դա թւով 9-րորդ ցուցահանդէսն էր ամբողջ Կուբանի շրջանում, որը համարեա բացառապէս գիւղատնտեսութեամբ է պարապում եւ ուր վերջին տարիներս սկսել է ծաղկել նաեւ արդիւնաբերութիւնը (գործարանական)։ Գործարանական արդիւնաբերութեան մէջ գլխաւոր տեղը բռնում է իւղի արդիւնաբերութիւնը, որ ստացվում է զանազան իւղաբեր սերմերից, մանաւանդ արեւածաղկից։ Պէտք է խոստովանել, որ այդ ճիւղը զարգացնողը եւ սկսողը հայերն են եղել. առաջին անգամ հիւսիսային Կովկասում իւղի գործարան բացվում է Արմաւիրում 1893 թւին հայ պ. Պօպօվի ձեռնարկութեամբ, բայց գործարանը շուտով անցնում է սալմաստցի Աւետեանների ձեռքը եւ տէրերը գործը լաւ առաջ են մղում։ 1897 թւին Աւետեանները արդէն Եկատերինոդարում բաց են անում «Ռուսաստանում առաջինն իր մեծութեամբ իւղի գործարանը»։ Սալմաստի գաւակը ուղղակի հրաշքներ է գործում այդ ձեռնարկութեամբ. իր վաճառականական հմտութիւնը այնքան զարգացում է, որ բազմաթիւ հարուստ ձեռնարկողներ չեն կարողանում նրան «խեղդել» մրցութեամբ. այժմ այդ «Ռուսաստանի ամենամեծ» գործարանը կրկնակի մեծացել է եւ կարող է տարին 5 միլիօն պուդ սերմ ծեծել, որից դուրս կը գայ մի միլիօնից աւելի իւղ։ Ռուսաստանի հին գործարանները չը գիտեն ինչ անեն, այնքան զօրեղ է պ. Աւետեանը, որպէս մրցակից։ Եթէ այդ ահագին ձեռնարկութիւնը սկսված լինէր պատրաստի մեծ դրամագլխով, այն ժամանակ զարմանալու բան չը կար, բայց այդ մարդը համարեա առանց փողի է ձեռնարկել գործը եւ նախանձելի մեծութեան հասցրել։

Բացի Աւետեանների երկու գործարաններից, Կուբանի շրջանում կան շատ մեծ ու փոքր իւղի գործարաններ էլի հայերի ձեռքին, բայց միւսները չեն կարողացել զգալի կերպով առաջ մղել գործը. դրա համար հարկաւոր է առանձին ընդունակութիւն ունենալ եւ, բացի դրանից, թողնել «չարչիութիւնը», որ յատուկ է մեր վաճառականներից համարեա բոլորին, իսկ թէ ինչու նրանք «փուռնից ու արշինից» անցնում են արդիւնաբերութեան, դա կարծում եմ բացատրութեան կարօտ չէ։

Դառնալով Եկատերինոդարի ցուցահանդէսին, պէտք է ասել, որ ցուցահանդէսը փայլում էր իր աղքատութեամբ. գիւղատնտեսական բաժինը շատ աղքատ էր. միակ ուշադրութեան արժանի պավիլիօնը բարօն Շտէյնգելի «Хуторокъ» ագարակի պավիլիօնն էր, որ հարուստ էր իր էկսպօնատներով եւ արտաքինն էլ գեղեցիկ էր. առանձին դրված էր եւ հայ կալուածատէր պ. Նազարովի ձիերի գոմը. պարոնը ձիերի սիրահար է եւ ունի բաւական լաւ տեսակի ձիեր։

Գիւղատնտեսական մեքենաներ եւ գործիքներ ցուցահանդէսում շատ կային, թէ արտասահմանի գործարաններից եւ թէ նոյն իսկ Ռուսաստանի, այն էլ Կուբանի շրջանից։

Արդիւնաբերութեան մէջ աչքի էին ընկնում, ի հարկէ, պ.պ. Աւետեանների իւղի գործարանի էկսպօնատները։

Ցուցահանդէսում կային լաւ եզներ, ի հարկէ, ահագին մեծութեամբ. եթէ մեր Կովկասի գիւղացիք տեսնէին այդ եզներին, չէին հաւատալու, որ դրանք իսկապէս կենդանի եզներ են. զոյգը կարող էր տանել 300 պուդ ծանրութիւնով մի բեռ. ի հարկէ դրանք սովորական եզներ չեն եւ դժուար է այդպիսի եզներ գտնել գիւղացի տէրերի մօտ, բայց Կուբանի շրջանի կալուածատէրերից շատ շատերը ձգտում են լաւ տեսակի եզներ ունենալ եւ հասնում են իրանց նպատակին, մանաւանդ որ բանեցնելուց յետոյ կարելի է, որպէս մսացու, լաւ գնով վաճառել Պետերբուրգ կամ Մոսկվա։

Հայերից էլ շատ էկսպօնենտներ կային, շատերը ստացել են պարգեւանշաններ իրանց էկսպօնատների համար։ Այս անգամ հայուհիները կարծես մրցման էին դուրս եկել, համարեա բոլոր կանացի գլխարկների խանութները, որոնց մեծ մասը հայուհիների ձեռքին է, ցուցահանել են «իրանց արտադրութիւնը»—որ, ի հարկէ, շատ կասկածելի է, բայց եւ այնպէս բոլորն էլ գնահատվեցին։ Հայուհիները առեւտրի մէջ զարգանում են. եթէ այդչափ էլ իրանց բարեկրթութեան եւ մտաւոր զարգացման մասին մտածէին, այն ժամանակ պօլսեցու նման մենք էլ կը բացականչէինք—«ազգերնիս կը յառաջդիմէ կոր»։

Բայց ցուցահանդէսը այս անգամ մեծ զարկ տուեց ինքնավարութեան զարգացման։ Սեպտեմբերի 20-ից մինչեւ 23-ը տեղս հաւաքվել էին գիւղատնտեսներն ու արդիւնաբերողները. կայացան Կուբանի շրջանի գիւղատնտեսների առաջին համագումարի ժողովները, որոնք պարզեցին տնտեսութեան անկումը եւ նրա պատճառները։ Համագումարը միաձայն վճռեց միջնորդել ուր հարկն է, մտցնել նաեւ Կուբանի շրջանում «զեմսկի» ինքնավարութիւն, ինչպէս Ռուսաստանի միջին նահանգներում։ Շրջանի վարչութիւնը համակիր է այդ միջնորդութեան եւ ինքն էլ արդէն երկու անգամ յարուցել է այդ հարցը, բայց ապարդիւն. տեսնենք այժմ ինչ հետեւանք կունենայ գիւղատնտեսների միջնորդութիւնը։

Ցաւելով պէտք է ընդգծեմ, որ այդ ժողովներում չէին մասնակցում մեր հայ կալուածատէր գիւղատնտեսները եւ մարդ չը կար, որ կարողանար պաշտպանել մեր հայ գաղթականներին, որոնց հասցէին անվայել մեղադրանքներ շպրտեցին մի երկու հոգի, առարկելով, որ դրանք գալիս են Թիւրքիայից եւ խլում են ռուս գիւղացիներից ծխախոտի գործը ու մշակների գինը իջ[եց]նում են։ Այս անմիտ յիշոցներին պատասխանեց նախագահ գիւղատնտես Մօրեվը, որ եթէ չը լինէին եկուորները, Սեւ ծովի ափին դեռ եւս ամեն ինչ նախնական դրութեան մէջ կը մնար. նրանք եկան եւ ամայի երկիրը պտղաբեր դարձրին։ Մի ուրիշն էլ ասաց, որ լաւ է, որ գալիս են օտարահպատակները եւ զարգացնում են ծխախոտի գործը. եթէ նրանք չը լինէին, այդ խոշոր ճիւղը կը մնար անմշակ դրութեան մէջ. մենք պէտք է նրանցից սովորենք եւ ոչ թէ արգելենք նրանց մուտքը Ռուսաստան»։ Այդ առաջին համագումարից յետոյ մի տեսակ թարմութիւն կայ գիւղատնտեսական հարցով հետաքրքրվողների մէջ, եւ յոյս կայ, որ եկող տարի էլի կը հաւաքվեն մեր կալուածատէրերը։

Նուաէ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թիֆլիսի նահանգական դատարանը, իր երէկվայ վճռով Զ. Զանփօլատեանի եւ Եղիշէ վարդապետ Մուրադեանի գործի մասին, արդարացրեց վերջինին Զամփոլատեանի կողմից նրա վրա բարդված մեղադրանքից։

—

Մենք ստացանք Գ. Սունդուկեանցի «Էլի մէկ զոհ» կօմեդիայի երկրորդ տպագրութիւնը, ուղղած։ Գիրքը տպված է մաքուր եւ գեղեցիկ թղթի վրա։ Գինն է մի րուբլի, ծախվում է կենտրօնական եւ Կովկասեան գրավաճառանոցներում։

—

Զորեքշաբթի, հոկտեմբերի 23-ին, բացվեց Թիֆլիսի երդուեալ հաւատարմատարների եւ նրանց օգնականների խորհրդատուական գրասենեակի բաժանմունքը Թիֆլիսի 3-րորդ հաշտարար դատարանի շինութեան մէջ։ Խորհրդատուական գրասենեակը բաց կը լինի շաբաթական չորս անգամ,—երկուշաբթի, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը։

—

Մօտ օրերս Պետերբուրգում վախճանվեց մի ոմն Վասիլեվ, որի պարապմունքը փողոցային սովորական մուրացկանութիւնն էր։ Ոստիկանութիւնը, Վասիլեվի բնակարանը կնքելիս, գտաւ այդ հարուստ-աղքատի կտակը, որով նա իր կարողութիւնը—մօտ 500,000 րուբլի—նուիրում է բարեգործական նպատակների՝ այն պայմանով սակայն, որ մի որոշ գումարի տոկոսով պահվեն 6 կատուներ եւ 4 շներ մինչեւ մահ։ Իր վրա, ինչպէս հաղորդում են լրագիրները, Վասիլեվ ծախսում էր օրական 5 կոպէկ։

—

Այն մասնաժողովը, որ այժմ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան մէջ աշխատում է բարձրագոյն ուսումնարանների րէֆորմի վրա, այս նոյեմբեր ամսի վերջին կաւարտէ իր աշխատանքները եւ ապա իր կազմած նախագիծը, պետական խորհրդին ներկայացնելուց յետոյ, կուղարկէ զանազան մինիստրութիւնների բարեհայեցողութեանը։

—

«Биржев. Вѣд.» լրագրում տպագրված է մի քաղուածք ամուսնական օրէնսդրութեան նոր նախագծից։ Նախագծի առաջին յօդուածը մատնացոյց է անում փոխադարձ համաձայնութեան անհրաժեշտութեան վրա, որպէս ամուսնութեան գլխաւոր պայմանի վրա։ 2-րդ յօդուածը ամուսնութեան համար կատարելահասակ համարում է 18 տարեկան տղային եւ 16 տարեկան աղջկան։ Բոլոր դաւանութիւններին պատկանող անձանց ամուսնութեան համար, իբրեւ ընդհանուր պայման, պահանջվում է ծնողների, խնամակալների եւ խնամակալական հիմնարկութիւնների թոյլտուութիւնը, իսկ ծառայութեան մէջ գտնվող անձանց մասին նաեւ իրանց իշխանութեան հաւատարմագիրը, թէ արգելք չը կայ ամուսնութեան համար։ Միակնութեան սկզբունքը որոշված է նախագծում հետեւեալ խօսքերով. «Ամուսնութեան մէջ գտնվող անձը չէ կարող մտնել նոր ամուսնութեան մէջ», բայց սրան կցվում է մի ծանօթութիւն, թէ բազմակնութիւնը ներելի է մահմեդականներին եւ հեթանոսներին, որոնց այդ բանը թոյլ է տրվում իրանց կրօնով։ Ամուսնացած կինը կարող է նորից ամուսնանալ միայն 360 օր առաջին ամուսնութեան դադարումից յետոյ։ Բացառութիւններ թոյլ են տրվում այդ կանօնից հետեւեալ դէպքերում.—1) եթէ յիշված ժամանակամիջոցում տեղի է ունեցել ծննդաբերութիւն, 2) եթէ ամուսնութեան դադարումից երեք ամիս յետոյ բժիշկը կը վկայէ, թէ ամուսնանալ ցանկացող կինը յղի չէ։ Այն երեխան, որ ծնվել է առաջին ամուսնութիւնից յետոյ նախ քան 270 օր անցնելը եւ մօր երկրորդ ամուսնութիւնից յետոյ, պէտք է համարվի ծնունդ առաջին ամուսնութեան։ Ինչ վերաբերում է ամուսնութեան արգելման կանօններին՝ նախագծի մէջ այդ մասին ասված է. «Ամուսնութիւնը արգելվում է 1) ուղիղ գծի պատկանող ազգականների եւ հարազատ եղբօր ու քրոջ մէջ, 2) այն անձի, որ ամուսնացած է եղել, եւ նրա նախկին ամուսնու՝ ուղիղ գծով ազգականների մէջ։

—

Երկրագործութեան մինիստրութիւնը, մայրաքաղաքի լրագիրների ասելով, մեծ համակրանքով է վերաբերվում կանանց գիւղատնտեսական կրթութեանը նպաստող ընկերութեան ծրագրին՝ հիմնելու կանանց գիւղատնտեսական բարձրագոյն ուսումնարան Ռուսաստանում։ Եթէ ծրագիրը ընդունվի կառավարչական շրջանների կողմից, ընկերութիւնը կարճ ժամանակից յետոյ ձեռնամուխ կը լինի այդ բարձրագոյն դպրոցի շէնքի կառուցմանը։ Ինստիտուտը կը բացվի ոչ թէ Պետերբուրգում կամ Մոսկվայում, այլ իր տնտեսութեամբ օրինակելի համարվող կալուածներից մէկում։

—

Արդարադատութեան մինիստրութեան մէջ, «Новое Время» լրագրի ասելով, կարճ ժամանակից յետոյ կը սկսէ իր պարապմունքները մի մասնաժողով, որին յանձնարարված է քննել երդուեալների դատաստանը ռուսական պետութեան այն մասերում մտցնելու հարցը, որտեղ մինչեւ այժմ այդ դատաստանը չէ մտցրած։

—

«Медицинское Обозрѣніе» բժշկական հանդէսի № 15-ի մէջ տպված է մի յօդուած, որ մռայլ գոյներով է նկարագրում կովկասեան հանքային ջրերը։ Յօդուածագիրը կամենում է ցոյց տալ, որ միանգամայն իրաւացի են մամուլի եւ հասարակութեան մէջ տարածված տրտունջները այդ ջրերի դէմ եւ զուր տեղ են մեղադրում ռուսներին, թէ նրանք թողնելով հայրենի երկրի ջրերը, գնում են բժշկվելու արտասահմանեան ջրերում։ Սակայն, ասում է յօդուածագիրը, նա, ով եղել է ջրերում եւ ապա առիթ ունեցել ծանօթանալու արտասահմանեան ջրերի հետ, իսկոյն կը նկատէ նրանց մէջ եղած ահագին տարբերութիւնը, որ յօգուտ մեր ջրերի չէ։ Տպելով այդ տեղեկութիւնը, բժշկական հանդէսի խմբագրութիւնը յայտնում է, որ ինքն եւս լիապէս միանում է այդ յոռետես հայեացքներին, եւ փորձերի հի-

---

թիւնը այնքան հռչակված է, որ նրանց յանձնվում են յաճախ ամենապատասխանատու պաշտօններ։ Այդպէս օրինակ, Լեմբերգի խնայողական դրամարկղի (Sparkasse) կառավարիչը քիչ առաջ զեղծումների համար արտաքսված լինելով՝ նրա պաշտօնը, որ շատ ծանր ու պատասխանատու է, յանձնել են այժմ հայ Նիկօրովիչին, որը մասնակից էր մեր նկարագրած՝ Լեմբերգի ընթրիքին։

—

Հայերը բնակվում են ցան ու ցրիւ՝ Կոլոմէյի շրջականերում։ Խոշոր հողատէրեր են, իւրաքանչիւրը իր ագարակի մէջ ունի իր շալէն, ուր եւ ապրում է կղզիացած իր ընտանիքով, գրեթէ բոլորովին կտրված դրսի աշխարհից։

Հարիւր տարուց աւելի է, ինչ նրանք հաստատվել են այդտեղ եւ այդ ժամանակամիջոցում կարողացել են բաւականաչափ հարստութիւն դիզել։ Իրազեկ մի հայրենակցի վկայութեամբ, այսօր Գալիցիայի այլ եւ այլ կողմերում ցրված հայերի հողային կալուածները գնահատվում են 30-ից մինչեւ 40 միլիօն գուլդէն։

Ըստ երեւոյթին՝ անհոգ, երջանիկ ապրում են իրանց համար մեր Գլիւչկիններն ու Կօրօբօչկաները (հայ միջին հարուստը արդէն Գլիւչկին է—չեչտելու հարկ չը կայ)։ Նրանց մէջ դեռ եւս կան այնպիսիները, որոնք հեռաւոր հայրենիքի հետ շարունակում են պահել որոշ հոգեկան կապ, որոնց մէջ դեռ խաթար չէ մարած մարդկային բնութեանը յատուկ այն կրակը, որ ժառանգաբար, յաճախ նոյն իսկ անկախ կրթութիւնից ու դաստիարակութիւնից, փոխանցվում է սերունդներին եւ որ կոչվում է հայրենասիրութիւն։

Եւ նրանք չափազանց ուրախանում են, երբ այդ մենաւոր շալէներին երբեմն-երբեմն մօտենում է մոլորված, թափառիկ մի հայրենակից։

Անցեալ երեկոյ, երբ կառքս մօտեցաւ այդ շալէներից մէկին, տանուտէրը—ծերունի Բօղդան Բօօսեվիչ—ուրախութիւնից քիչ էր մնում գրկէր ինձ, հէնց որ իմացաւ, որ հայ եմ։ Անմիջապէս ներս տարաւ, ծանօթացրեց ընտանիքի հետ։

—Տօ, ծօ հայնակ կը զուրցի (հայերէն է խօսում), Հայաստանէն կուգայ (Ժընեւն էլ Հայաստան է)։ Էհ, բարօն, ինձի կըսեն Բօղդան Բօօսեվիչ, Աստուածատուր Պօղօսեան, չէ, հա, հա, հա. ես մենակ հայնակ կը զուրցիմ (ուզում էր ասել, որ այս կողմերում միմիայն ինքն է հայերէն խօսողը)...

Մեծ, շատ մեծ դժուարութեամբ էր արտասանում մեր Բօղդան Բօօսեվիչը իր ինքնատիպ հայերէնը։ Մի վայրկեան կանգ առնելով եւ մի թափանցող հայեացք նետելով վրաս՝ նա շարունակեց.

—Դուն հա՞յ իս, հա՞յ իս, ապա մի սամ «Հայր մեր»-ը, սաս. դուն չը գիտես «Հայր մեր»-ը...

Փորձութիւն էր. այս մարդուն «Հայր մեր»-ով պէտք էր ապացուցանել, որ ես հայ եմ։ Նա թախանձում էր բաւական լուրջ կերպով եւ քանի ես աւելի էի յապաղում, այնքան կարծես աւելի էին սաստկանում նրա անորոշ կասկածները... 8—10 տարեկան երեխայ էի, երբ սովորեցրել էին ինձ՝ ամեն երեկոյ թութակի պէս կրկնել, ծնկաչոք, ճրագի առաջ՝ եւ «Հայր մեր»-ը, եւ «Ընկալ քաղցրութեամբ»-ը, եւ ամբողջ «Եկեսցէ»-ն։

Վաղո՜ւց այդ բոլորը չոգիացել է, եւ քանի որ իմ հայերէնով չէի կարող բան հասկացնել Բօղդան Բօսեվիչին՝ գերմաներէն կտակի ձեւով սկսեցի բացատրել նրան, որ ամեն մի հայ պարտաւոր չէ «Հայր մեր»-ը իմանալ։ Յետոյ զղջացի, որովհետեւ իմ խօսակիցը եզրակացրեց, որ ես հայերէն չը գիտեմ, կամ չեմ սիրում խօսել։

Վերջապէս մի կերպ հասկացրի իմ հայ լինելը. մենք մտերմացանք, Բօղդան Բօօսեվիչը բացվեց։ Նախ հպարտ-հպարտ դուրս քաշեց փոշոտ էտաժէրից իր «հայութեան» երկու անժխտելի վկաները—մի «Գործնական Քերականութիւն» եւ մի «Զորս լեզուեան խօսակցութիւն» Փիլիպպոս վարդապետ Ծամճեանի։ Ապա սկսեց նա, այդ շատ ապրած ծերունին, պատմել իր կեանքի հազար ու մի արկածները՝ Պատմեց, ի միջի այլոց, մի դէպք, որը լուսաբանում է քիչ առաջ բռնած իր կասկածոտ դիրքը իմ վերաբերմամբ եւ «Հայր մեր»-ի խնդիրը։ Դուրս է գալիս, որ նա անցեալ տարի մի տարօրինակ հիւր է ունեցել, որը ներկայացել է նրան, իբրեւ հայ։ Հիւրը չէ կարողացել պատշաճ պատասխան տալ Բօղդան Բօօսեվիչի այլ եւ այլ հարցումներին (անշուշտ, «Հայր մեր»-ը եւս դեր է խաղացել այդ հարցաքննութեան մէջ) եւ ի վերջոյ յայտնվել է ոչ թէ հայ, այլ տ ա ր ր ի...

Ցաւում էր պատմում Բօղդան Բօօսեվիչ, ինչպէս երեւում է, խեղճ ծպտեալ հայը mauvais quart d'heure է անցկացրել...

Ego

ման վրա պէտք է ընդունել, որ մեր երկրի հանքային ջրերը բարեկարգութեան կողմից շատ եւ շատ հեռու են մնացել արտասահմանեան ջրերից: Դեռ մի քանի ժամանակ առաջ «Новое Время» լրագիրը հաղորդեց, որ կովկասեան հանքային ջրերում բժշկվող ռուս միջակ հասարակութիւնը, չը կարողանալով տանել այն կարգերը, որոնք թագաւորում են այնտեղ, գանգատ է ներկայացրել Կովկասի պ. կառավարչապետ իշխան Գոլիցինին, որի մէջ դառնապէս գանգատվում է ջրերում տիրող կարգերի եւ անբարեկարգութեան մասին եւ խնդրում մտնել իրանց, ռուս հիւանդների, դրութեան մէջ, որովհետեւ նրանք չեն գտնում ամենափոքր յարմարութիւններ բժշկվելու համար եւ աւելի հիւանդ են վերադառնում, քան բժշկվում: Դուրս է գալիս, որ այսօր, 1902 թւին, առողջապահական եւ կեանքի պայմանները, օրինակ Եսսէնտուկում, նոյնքան վատ են, ինչպէս եւ անցեալ դարի կէսին: Ցանկալի էր լսել եւ մեր կովկասեան բժիշկների կարծիքը այդ մասին:

—

ՄՈՍԿՎԱՅԻՑ մեզ հաղորդում են. «Ահարոնեանի «Պատկերներ» գրքի վաճառումից գոյացած 600 րուբլին փոխադրելով Պոլիս Պատրիարքին, տիկին Վառվառէ Քոնանեանը սեպտեմբերի 24-ին առացել է պատրիարքարանից շնորհակալական մի նամակ:

—

ԱՐԳԻՆԱ գիւղից (Շիրակ) մեզ գրում են. «Շիրակի գաւառապետ պ. Ջեդգինիձէի միջնորդութեամբ Ղըշլախչախ գիւղում բացվում է տօնավաճառ՝ ամեն տեսակ գիւղատնտեսական ապրանքներ վաճառելու կիրակի օրերին: Գաւառապետի այս քայլը մեծ օգուտ կը բերէ Շիրակի ազգաբնակութեան: Շիրակեցիք շատ գոհ են ներկայ գաւառապետ պ. Ջէդգինիձէից, վերջին ռուս-թիւրքական պատերազմից յետոյ դեռ չեն տեսել սրա նման գաւառապետ: Պ. Ջէդգինիձէն գիտէ բոլոր տեղական լեզուները եւ ինքը անձամբ լսում է բոլորի գանգատները եւ բոլորին սիրալիր կերպով բաւականութիւն է տալիս, շրջում է գիւղերը առանց թարգմանի, հրամանները եւ կարեւոր թղթերը առանց նրա գիտութեան չեն կատարվում: Այժմ Շիրակում կատարեալ հանգստութիւն է տիրում. այս տարի Շիրակում հացադէզեր եւ խոտեր չը կրակեցին»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՆԵԼԻՔ ԿԱՅՍՐ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Եգիպտոս այս օրերը Հարարի կառավարիչ Ռաս Մաքոնէէն վերջ, երկու համեստ, բայց կարեւոր հիւրեր ալ կունենայ:

Հեռագրական գործակալութիւնք եւ Եւրոպական օրաթերթերը օրը օրին չեն խօսիր անոնց վրայ: Անոնք մասնաւոր զբօսանաւ մը եւ բազմաթիւ հետեւորդներ չունին, բայց Ն. Վեհափառութիւն Մենելիք Երկրորդ կայսեր մէկ անսահման վստահութիւնը իրագործելու համար է որ դէպի Եւրոպա կը մեկնին:

Փութով ըսենք մեր յարգելի հիւրերուն անունները, որք են, Տիար Յակոբ Պաղտասարեան, ոսկերչապետ Ն. Վ. Մենելիք Բ. Կայսեր եւ Տիար Զաւէն Խաչատուրեան, անդրանիկ որդի Նորին Վեհափառութեան մատակարարապետ Տիար Նիկողայոս Խաչատուրեանի:

Երկու հայ ուղեւորները Եգիպտոսէն պիտի մեկնին ուղղակի Իտալիա, անտի Աւստրիա, Գերմանիա, Զուիցերիա, Պելճիա եւ Ֆրանսա, եւ այդ տեղերէն կարեւոր գնումներ պիտի կատարեն, համաձայն Ն. Վեհափառութեան Մենելիք երկրորդ Կայսեր յանձնարարութեանց:

Երկու հայ երիտասարդներու այս ճամբորդութիւնը եթէ մեզի չափազանց կը հետաքրքրէ եւ կրնանք ըսել՝ կը հպարտացնէ, պատճառը միայն այն է, որ հայութիւնը իր ծոցին մէջ կը սնուցանէ այնպիսի ազնիւ հոգիներ, որոնք կարող կ'ըլլան կայսրութեան մը լիուլի համարումը եւ վստահութիւնը գրաւել եւ այսպէսով՝ հայ անունը բարձրացնել յաչս օտարաց:

(«Արշալոյս»)

Կ. ՊՈԼՍԻ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻՑ

—Շապին Գարահիսարի առաջնորդ Սատաէլեան Սմբատ վարդապետ կարդալով թերթերու մէջ, թէ Ափրիկեան Տրիպոլիսոյ հայերը երկար ատենէ ի վեր առանց քահանայի կը մնան, եւ այս պատճառաւ տեղւոյն հայերը հետզհետէ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ծոցէն հեռանալու հարկին մէջ կը գտնուին, առաջարկեր է ս. պատրիարքին, որ իր վիճակին գիւղերէն Անեզրի գիւղի Սոփոնիա քահանան ղրկուի ի Տրիպոլիս, եթէ պատրիարքարանը հաւանի, հոգեւորապէս մխիթարելու եւ մայրենի եկեղեցւոյ ծոցը պահելու համար տեղացի հայերը: Սոփոնիա քահանան ընդուներ է առաջնորդին հրաւէրը, անսալով միանգամայն իր ներքին ձայնին, ինչ որ գրաւորապէս ալ յայտներ է:

—Հաճընի որբանոցը կը պատսպարուին 43 որբեր եւ 7 տղայ թոշակաւոր են: Վերջերս այդ թոշակաւորները ճամբուեր են: Որբերուն ամենքն ալ գրեթէ առոյգ են ու քաջառողջ, կերակուրներն ընտիր ըստ տեղական հանգամանաց. աշակերտները գոհ են մատակարարութեան եղանակէն. որբոց զգեստները, կերակուրի անօթները, որբանոցի շէնքը եւ դիրքը, ննջարանը նախանձելի են: Որբերուն ճերմակեղէնները ձրիաբար կը լուացուին եւ կը կարկտուին, որովհետեւ Հաճընի կիները շատ ջերմեռանդ են: Ամեն շաբաթ 10—20 կին մէկէն կերթան եւ իրենց ուտելիքն ալ հետերնին կը բերեն. անոնցմէ ոմանք լուացք կընեն, ոմանք կարկտուք, եւ ոմանք ալ մաշած գուլպաները կը նորոգեն, եւ իրիկունը իրենց տուները դառնալնուն, իրենց կերակուրներէն մնացած հացն ու պանիրը հոն ձգելով կը մեկնին:

—Եկեղեցւոյ մը պիւտճէին բացը գոցելու համար թատերական ներկայացում անօրինակ բան էր, բայց տեղի ունեցաւ նախընթաց երեկոյ Մաքրիգիւղի մէջ, նպատակը միջոցը կարդարացնէ սկզբունքին համեմատ: Գոյացած հասոյթով պիտի գոցուի եկեղեցւոյ պիւտճէին բացը: Թաղական խորհուրդը մտածեր է որ, ցրտերը կը սկսին եւ այս օդերուն պիւտճէները բաց ձգել խոհեմութիւն չէ: Այսու հանդերձ պէտք է ըսենք որ Թաղական խորհուրդ եւ մասնախումբ բաւական աշխատեցան արդիւնաւոր ընելու այս ձեռնարկութիւնը: Երկսեռ խուռն բազմութիւն մը ներկայ գտնուեր է. ողջ ըլլան մէկ տոմսակով երեք չորս հոգի ներս մտնողները. ինչ վնաս ունի՝ կը բաւէ որ ներկայացումը եկեղեցւոյ սնտուկին նպաստէ: Գայմագամ պէյը եւ Թուրք պաշտօնատարներ իրենց ներկայութեամբ պատուեր են այս ներկայացումը: Զարմացանք որ Մաքրը քէօյցիներէ բաւական անձեր վերջին պահուն ետ ղրկեր են տոմսակները, ուստի գնահատելի է որ կարգադիր մասնախումբի գանձապետ Մկրտիչ էֆ. Արապեան գիւղէն դուրս, առեւտրական հրապարակի վրայ, բաւական տոմսակ ծախած էր: Այս հաշուով Մաքրըքէօյի եկեղեցւոյ բացը ուրիշ թաղեցիներ գոցեցին: Սընտուկին պարտքին հազիւ կէսը պիտի կրնայ վճարուիլ այդ ներկայացման արդիւնքէն, իսկ մնացեալ կէսին եւ այս տարի գոյանալիք բացին համար ալ յառաջիկայ տարի ներկայացում պիտի տրուի հարկաւ, որուն համար այժմէն պատրաստութիւն տեսնելու պէտք կայ:

—Աֆիոն Գարահիսարէն կը գրեն պատրիարքարան թէ տեղական իշխանութիւնը մեծ հոգ կը տանի հրկիզեալներու հանգստութեանը համար, եւ յատկապէս կայսերական թիկնապահները անոնց պատսպարման համար ջանք չեն խնայեր: Վերջին հրդեհին 800 տուն այրած ըլլալով, անոնցմէ 300 ընտանիք խաներու մէջ զետեղուեր են: Ամէն օր 1000 հոգիի հաց կը բաժնուի, սակայն եթէ մօտակայ ձմեռուան եղանակին առանց փայտի ու ածուխի մնան, թշուառութիւնը անտանելի պիտի դառնայ: Մնացած 500 տունէն 200 ընտանիք շրջակայ գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ ցրուեր են եւ մնացեր առանց կրօնական մխիթարութեան: 300 ընտանիք ալ Թուրք հայրենակիցներու տուները վարձքով բնակած են:

—Ս. Պատրիարքը նամակ մը գրելով ժամհարեաններուն՝ իր ուրախութիւնը կը յայտնէ ողջամբ ազատած ըլլալնուն համար այն արկածէն, որուն նկատմամբ տեղեկութիւն հաղորդած էինք տակէ առաջ:

(«Սուրհանդակ»)

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Վերջին տեղեկութիւնները, որ ստացել են Սօֆիայի լրագիրները Մակեդոնիայից, անմիջապէս ապստամբների բանակից, դրականապէս հերքում են Թիւրք կառավարութեան պաշտօնական հաղորդագրութիւնները, թէ իբր ապստամբութիւնը ճնշված է:—Նոյն լրագիրներին հաղորդում են Ալլօնից, թէ Թիւրքական զօրքերը հարաւային Ալբանիայում եւս գործում են նոյնը, ինչ որ Մակեդոնիայում: Եանինայում զետեղված հեծելազօրքի երկու գնդեր տեղափոխված են ալբանական գիւղերը «կարգ պահպանելու համար»: Զինուորներին կատարեալ ազատութիւն է տուած կողոպտելու, սպանելու եւ կատարելու ամեն տեսակ բռնութիւններ: Զինուորների անկարգութիւնների եւ գազանութիւնների զոհ դառնում են, ի հարկէ, խաղաղ բնակիչները, որոնք ոչ մի կապ չունեն ապստամբների հետ: Մեղադրելով նրանց ապստամբութեան մէջ, զինուորները վարվում են նրանց հետ այնպէս, ինչպէս Մակեդոնիայի խաղաղ բնակիչների հետ: Իլդիզ-Կիօսկում, ըստ երեւոյթին, տեղեկութիւն չունին այն մասին, թէ ինչ է կատարվում Ալբանիայում, որովհետեւ Ուսկիւբի վալին քիչ ժամանակ առաջ ստացաւ սուլթանի ֆիրմանը՝ գրված «ալբանական հաւատարիմ եւ քաջ ժողովրդին», որի մէջ սուլթանը շնորհակալութիւն է յայտնում ալբանացիներին՝ նրանց պահպանած «կարգի եւ խաղաղութեան համար» եւ խոստանում է տալ նրանց նոր իրաւունքներ եւ արտօնութիւններ:

—«Armenie» լրագրում հրատարակված է այն արձանի պատկերը, որ ֆրանսիացիները կանգնեցրել են Ավինիօնում հայազգի Յովհաննէս Ալթընեանին (Iean Althen) որ մտցրել է տորոնի կուլտուրան Ֆրանսիայում: Ալթընեանը Նոր-Ջուլֆայից էր: Նա գաղթեց Ավինիօն 1756 թւին, ցանեց տորոնի սերմը կոմս Կլօզէլէտի հողերում եւ սկսեց պատրաստել ստացված տորոնից այն ներկը, որ արդիւնագործական աշխարհում յայտնի դարձաւ rubia tinctorum անունով, աւելի ստոր յատկութիւն ունեցող ուրիշ բուսական ներկերից զանազանելու համար: Այն ներկերը, որ հռոմայեցիք տարածել էին Ֆրանսիայում, կոչվում էին veranita եւ նրանց սերմերն եւս բերված էին Փոքր-Ասիայից: Յովհաննէս Ալթընեանի աջող փորձը նրա վրա դարձրեց Լուդովիկոս XII-ի մինիստր Բերտէնի ուշադրութիւնը եւ նա Ալթընեանի առաջարկութեամբ բերել տուեց Կիպրոսից աւելի լաւ տեսակի տորոնի սերմեր՝ Վօկլիւզի, Մարնի, Վերին եւ Ներքին Գարօննայի, Լուարայի, Ներքին Հռենոսի եւ հիւսիսային Ֆրանսիայի դաշտերում սերմելու համար: Հետեւանքն այն եղաւ, որ 1789 թւին միմիայն Պրովանսից Անգլիա արտահանվում էր 150,000 ֆունտ ստերլինգի տորոն, իսկ Էլզաս-Լոտարինգիայից՝ էլ աւելի: 1810 թւականին Վօկլիւզում գործում էին 50 աղօրիքներ տորոնի չոր արմատները աղալու համար. Իտալիա, Անգլիա, Հօլլանդիա, Ամերիկա եւ Ռուսաստան արտահանվող տորոնի քանակութիւնը հասնում էր 60,000,000 քիլօի: Ինչպէս յայտնի է, տորոնի գործածութեանը վերջ դրեց ալիզարինը, որ 1868 թւին գտան քիմիկոսներ Կրէբ եւ Լիբերման: Մինչեւ Ալթընեանին արձան դնելը, ֆրանսիական բուսաբան Ֆ. Պըտի այն նոր բոյսը, որ նա գտել էր հարաւային Ֆրանսիայի աղի լճերում, անուանեց «Althenia» ի պատիւ Ալթընեանի:

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

23 հոկտեմբերի

Կ. ՊՈԼԻՍ: Իտալացիները ռմբակոծում էին Միդի կղզու աւազակներին նրա համար, որ Թիւրքերը ժամանակին չը յանձնեցին ծովահէններին: Իտալացիները ափ իջեցրին մի զօրաբաժին եւ բռնի կերպով նաւը տարան ծովահէններին, որոնց Թիւրքերը իբր թէ բանտարկել էին:

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ: Տեղի ունեցաւ ֆէյէրվէրկի պայթումն. 12 մարդ սպանվեցին, 82-ը ծանր վիրաւորվեցին. սարսափահար ամբոխի մէջ շատերը վնասներ կրեցին:

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ: Ընտրութիւնների մասին ստացված տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ թէպէտեւ դէմօկրատները աջողութիւն ունեն, բայց մեծամասնութիւնը կը լինի հանրապետականների կողմը:

ԵՕԿՕՀԱՄԱ: Եապօնական բիւջէտը կազմված է 258 միլիօն իէն մուտքի եւ 262 միլիօն իէն ծախքի գումարներից:

ՎԻԿՏՕՐԻԱ: Պաշտօնական լրագիրը տպագրեց Վէնէցուէլայի կառավարութեան նշանաւոր յաղթութեան լուրը Վիկտորիայի մօտ: Ապստամբների զօրքը ոչնչացրած է:

ԿԱՊՇՏԱԴՏ: Պարլամէնտը, 34 ձայնի մեծամասնութեամբ 20-ի դէմ, մերժեց գաղթականութեան զօրքի վերակազմութեան նախագիծը, որի դէմ մաքառում էր աֆրիկանդէրների միութիւնը:

ԼՕՆԴՕՆ: Համայնքների ժողովը ընդունեց կառավարութեան առաջարկութիւնը տալու բօէրներին եւ այլ անձերի 8,000,000՝ մասամբ որպէս անփոխարինելի նպաստ եւ մասամբ որպէս փոխատուութիւն:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Հոկտեմբերի 23-ին բացվեց գարեջրավաճառների առաջին համառուսական ժողովը:

24 հոկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: 1903 թւականի յունվար ամսին Անդրբալկանեան ճանապարհը կը մտնի երկաթուղիների ընդհանուր ցանցի մէջ:

ԲՈՒԴԱՊԵՇՏ: Լրագիրները հաղորդում են, թէ սերբիական թագաւորը մտադրվում է այցելել կայսրին Պեշտում. ղեկավարող շրջաններում այդ բանը անյայտ է:

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ: Կօլումբիայի դեսպանը վերջնական առաջարկութիւն արաւ Միացեալ-Նահանգներին Պանամայի ջրանցքի շինութեան վերաբերմամբ:

ԼՕՆԴՕՆ: Համայնքների ժողովում պատգամաւոր Լամբէրտ հարցրեց, թէ ինչ չափով կառավարութիւնը պահանջներ է յայտնում Եանցէի հովտում ազդեցութիւն ունենալու վերաբերմամբ: Կրանբօրն պատասխանում է, որ շուտով բացատրութիւն կը տրվի այդ մասին:

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ: Կօնգրէսի անդամ ընտրված են 196 հանրապետականներ, 176 դեմօկրատներ եւ 3 անկախներ: Ընդունվում է, որ հանրապետականները մեծամասնութիւն կունենան կօնգրէսում:

ՄԻԴԻ: Անցեալ շաբաթ եկան իտալական երեք նաւեր՝ Արնօնի հրամանատարութեամբ. նրանց վրա գտնվում էր մի թիւրքական զօրաբաժին՝ գնդապետի հրամանատարութեամբ: Գալուց յետոյ Արնօն ափ իջեցրեց, տեղական իշխանութիւնների խնդրելով, զօրքեր երեք թնդանօթներով, որպէս զի խանգարէ ծովահէնների փախուստը: Ափ իջնելու ժամանակ իտալական նաւակները յետ մղեցին ծովահէնների յարձակումը, որոնք մեծ կորուստներ ունեցան: Ըսպանված են 2 իտալացիներ եւ վիրաւորված է մի տեղացի: Տեղական իշխանութիւնները խնդրեցին աւելի ժամանակ տալ, քան հինգօրեայ պայմանը՝ ծովահէններին յանձնելու համար: Արնօն համաձայնվեց, բայց այն պայմանով, որ 15,000 ֆրանկ վճարվի սպանվածների ընտանիքներին, եւ որովհետեւ պայմանը չընդունվեց, ուստի Արնօն կրակ բաց արաւ գիւղի վրա, բայց ձեռք չը տուեց թիւրքական զօրքերին. այն ժամանակ տեղական իշխանութիւնները ընդունեցին պայմանը: Արնօն պայմանաժամը երկարացրեց մինչեւ հոկտեմբերի 29-ը:

ՍՕՖԻԱ: Ցօնչեվ հասաւ Սօֆիա. վէրքերը թեթեւ են: Ապստամբներին օգնութեան նոր ոյժեր գնացին: Մակեդօնական շրջաններում հաւատացնում են, թէ ապստամբութիւնը մեծ չափեր է ընդունում:

ԼՕՆԴՕՆ: Բացված է մի յուշարձան ի յիշատակ հարաւ-աֆրիկական պատերազմի աջող վերջաւորութեան: Չեմբերլէն ասաց հարաւային Աֆրիկայի վերաբերմամբ. «Մենք ցանկանում ենք մոռանալ անցեալը եւ նայել միայն դէպի ապագան: Թագաւորի նոր տիրապետութիւններին հարաւային Աֆրիկայում սպասում է փառաւոր ապագայ»:

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ: Մանրամասնութիւններ Մեդեսօնի հրապարակի մօտ տեղի ունեցած պայթումի մասին.—Ֆէյէրվէրկի համար գործ են ածվում չուգունի թնդանօթներ՝ լի ռումբերով: Արձակման ժամանակ թնդանօթները շուռ եկան եւ ռումբերը թռան դէպի ամբոխը եւ նրանց մէջ պայթեցին: Շատերի մարմինները մաս-մաս եղան, միւսներին ամբոխը ոտնակոխ արաւ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: «Рус. Инвалидъ» հաղորդում է, որ յունվարին տեղի կունենայ անասնաբոյժների համառուսական ժողով:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Աբօնըմէնտից դուրս
ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Ուրբաթ, հոկտեմբերի 25-ին
ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ
Կը ներկայացնէ առաջին անգամ
ԽՈՐԱՍՈՒԶՎԱԾ ԶԱՆԳԱԿ
Ֆէերիա—դրամա 5 գործ. Հ. Հաուպտմանի
Թարգմ. Յ. Աբէլեանի:
Մասնակցում է ամբողջ խումբը
Սկիզբն է 8 ժամին երեկոյեան:
1—1 Ռեժիսօր Յ. Աբէլեանց

ՀՐԱՒԷՐ

Ամսիս 27-ին, կիրակի, ժամի 11½-ին, ս. պատարագից յետոյ լինելու է Թիֆլիսի Նորաշէնի ս. Աստուածածին եկեղեցու ծխականների ՎԵՐՋԻՆ ԺՈՂՈՎ՝ եկեղեցու դրամագլխից փոխարինաբար միաբան Բար. Դաւիթ քահ. Գիրգիզեանցին միանուագ 300 ր. տալու համար: Ուստի՝ խնդրում եմ վերոյիշեալ եկեղեցու ծխականներին որոշած օրը եւ ժամին շնորհք բերել նոյն եկեղեցին՝ նշանակված ժողովին մասնակցելու համար:

Թիֆլիսի հայոց եկեղեցիների գործակալ՝
Գրիգորիս քահանայ Երզնկեանց

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ս. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզաձեւ. հիւանդ.

Ն. Ի. Գզիլեվ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.

Զ. Ի. Թաքամանեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.

Գ. Ա. Թարխանեանց—1—1½ ժ. Ներքին և երեխայոց հ. երկուշ. չորեք. ուրբաթ։

Ա. Պ. Խաչապետեանց—1—1½ ժ. Ներքին և երեխայոց հ. երեքշ. հինգշ. շաբաթ։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Գ. Ա. Թարխանեանց—7—8 ժ.

Բ. Ս. Նաւասարդեան—7½—8 ժ.

Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Օ. Տ. Ռավանեանկի—տանը. ծաղկահատ և բըժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԲՈՒԺԱՍԵՆԵԱԿ

ԴՕԿՏՕՐ Վ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ

Նորագոյն ապարատներով և էլեկտրական մեքենաներով. մասնաւորապէս

ԲԳԻ, ԲԹԻ, ԱԿԱՆՋԻ ԵՒ ԿՐԾՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Сергіевская ул., д. 12.

ՀՐԱՒԷՐ

Սրանով յայտնում եմ քաղաքիս ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցու յարգելի ծխականներին, որ ներկայ ամսիս 27-ին, առաջիկայ կիրակի օրը, 10 ժամին, լինելու է նոյն եկեղեցու երախտաւոր Նորընծայ Բարկէն քահանայ Տէր-Խաչատրեանցի անդրանիկ պատարագը, ուստի խնդրում եմ որոշեալ ժամին ներկայ գտնվել ս. պատարագին։

1—2 Երէցփոխ Խ. Մատինեանց

ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ, ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՒ ԳՈՒՏՏԷՆԲԵՐԳ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՆԵՐՈՒՄ

6—15 տարեկան մանուկների համար ծախվում են հետեւեալ էժանագին գրքերը.

«Անտառապահը»—12 կ., «Աչխէնն ու Մարգարիտը»—10 կ., «Գոհարիկն ու Աստղիկը»—10 կ., «Նիլսոն ու Պատրաշը»—10 կ., «Գիւղում»—20 կ., «Կենդանի է արդեօք»—8 կ., «Բարեկամներ»—7 կոպ., «Առակներ բնական պատմութիւնից»—12 կ., «Մագնիս»—12 կ., «Արջի պատմութիւնն եւ գայլը»—15 կ., «Ոզնիներ—8 կ., «Թմփիկը»—12 կ., «Լերան աղջիկը»—20 կ.։ 1—2

Մամուլի տակից դուրս եկան եւ վաճառվում են Կենտրօնական գրավաճառանոցում

ԽՈՐԷՆ ՔԱՀ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆԻ

ԿՐՕՆԻ ԴԱՍԱԳԻՐՔ

ա. տարի, պատկերազարդ։ Ս. Պետերբ. 1902 թ.

Գինն է 30 կ.

Նոյն հեղինակի

ՀԱՏԸՆՏԻՐ ԱՂՕԹՔՆԵՐ

Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ, համարձ ռուսերէն թարգմանութեամբ։ Ս. Պետ. 1902։

Գինն է 30 կոպ.

Գումարով գնողներին 20% զեղչ է լինում։

(չ. ո. կ.) 9—12

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Տէլէֆօն № 617

Այսօր, ուրբաթ, հոկտեմբերի 25-ին, Խարկօվի ռուսաց օպերային արտիստները, կը ներկայացնեն երկու օպերա ամբողջովին

I

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՊԱՏԻՒ

օպերա 1 գործ. երաժշտութիւն Մասկանիի

Մասնակցում են՝ տ. տ. Զօրինա, Դօբրժանսկայա, Բառւէր, պ. պ. Լենսկի, Գրադով եւ այլն

II

Մասնակցութեամբ պ. Բրօջի-Մուտինիի

ՐԻԳՕԼԷՏՏՕ

օպերա 4 գործ. երաժշտութիւն Վէրդիի

Մասնակցում են՝ տ. տ. Օլգինա, Դօբրժանսկայա, Սկօրուպսկայա, Գրինչենկօ, պ. պ. Դնէպրօվսկի, Բրօջի-Մուտինի, Սերգէեվ, Տօմաշեվսկի, Պետրօվ, Պէվցօվ, Սվօբօդին եւ այլն։

Կապելմէյստր՝ Լ. Գ. Շտէյնբերգ

Սկիզբը երեկոյեան ժամի 8-ին։

ԲՈԼՈՐ ՏԵՂԵՐԻ ԳՆԵՐԸ ՊԱԿՍԵՑՐԱԾ ԵՆ

Վաղը, շաբաթ, հոկտեմբերի 26-ին, կը ներկայացնեն երկու օպերա ամբողջապէս 1) մասնակցութեամբ Ա. Պ. Բօնաչիչի եւ պ. Բրօջի-Մուտինիի—«ՊԱՑԱՑՆԵՐ». 2) «ԴԷՄՕՆ»։ Պատրաստվում են ներկայացնելու համար՝ «ԲՕԿԱՉԻՕ» եւ «ՎԻՇՏ»։

1—1 Գլխաւոր րէժիսօր Ի. Փիթօեվ

Կար ու Ձեւի Վարժուհի

ցանկանում է պաշտօն ունենալ հայ ընտանիքում, թէ իբրեւ դաստիարակչուհի 1—7 տարեկան երեխաների համար եւ թէ իբրեւ կարանող. նոյնպէս կարող է կար ու ձեւի վարժուհու պաշտօն կատարել ուսումնարաններում։ Համաձայն է եւ քաղաքից դուրս գնալ։ Ցանկացողները կը դիմեն՝ Дворянская ул., д. № 8.

1—3 Տ. Նունէ Ցիցիկեան

Շարունակվում է պատկերազարդ

„ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԻ“

IX-դ եւ X-դ գրքերի բաժանորդագրութիւնը։

Բաժանորդագինն է 3 ր.

IX գիրքը լոյս կը տեսնէ նոյեմբերին. նախորդ գրքերը ծախվում են խմբագրատանը բաժանորդագրական գնով։

Դիմել՝ Ервиндy Лалаянцъ, Тифлисъ, Саперная 5, կամ Семинарія Нерсисянъ. 4—5

Ա. Փրիդօնեան եւ Ընկ. Բանկային Գրասենեակը

Ներքին փոխառութեան վիճակախաղի տոմսերի ապահովացման համար վերցնում է ց՚նոր անօրինութիւն։

4 ր. 90 կ. մէկ տոմսի I կարգի յունվարի 2-ի 1903 թւի տիրաժից
3 ր. 30 կ. » » II » մարտի 1-ի 1003 թւի տիրաժից
3 ր. » » III » նոյեմբերի 1-ի 1902 թւի տիրաժից

Բացի մարկայից ամեն մէկ անդորրագրին։ Ապահովացումն հեռագրով եւ վերադիր վճարով գրասենեակը չէ ընդունում։

(24, 25, 26) 2—3

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ

Լ Ա Բ Օ Ր Ա Տ Օ Ր Ի Ա

Գ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆԻ

ԴՕԿՏՕՐ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

Քիմիական անալիզներ (որակական եւ քանակական) ամեն տեսակ նիւթերի՝ հանքեր, հանքային ջրեր, գիւղատնտեսական նիւթեր եւ այլն եւ այլն։

Տեխնիկական փորձեր եւ խորհուրդներ։

Դիմել՝ Тифлисъ, Кавказская Центральная Лабораторія Доктору химіи Г. Пастермаджіянъ, Вельяминовская ул., д. Лорисъ-Меликова, № 19. 20—26

ԲԺԻՇԿ Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

Ընդունում է մասնաւորապէս սիֆիլիս, մորթու եւ վեներիական ախտ ունեցող հիւանդներին։ Քիմիկօ-միկրօսկօպիական կաբինէտ, որտեղ ընդունվում են կաթի, խորխի, մէզի եւ արեան անալիզներ։

Առաւօտեան 11—1 ժ.

Երեկոյեան 4—6 ժ.

Բեբուտովսկայա փողոց № 41. տուն Արարատեանի։ Бебутовская ул. № 41, Домъ Аратова. 6—150

Կովկ. յոբ. ցուցահանդէսում արժանացած է ոսկեայ մեդալի

„ԱՇԽԱՏԱՆՔ“

ընկերութիւնը ընդունում է պղնձատ պատուաստված տունկերի պատուէրներ։

Դիմել. Լագոդեխ, Կ. Աֆրիկեանին։

Տունկերի մանրամասն ցուցակն ուղարկվում է ձրի։ 19—24

Товарищество

Брокаръ и К°

РЕКОМЕНДУЕТЪ

МОДНЫЕ ДУХИ

пріятные и продолжительные запахи

„Тубероза“ „Mon Parfum“
„Чудо“ „Idéal“
„Лѣсная Фіалка“ „Parfum Moderne“

(25) 3—10

Ս.-Պետերբուրգ 1870 թ. Մոսկվա 1865 թ. Մոսկվա 1882 թ. Նիժնի-Նովգորոդ 1896 թ.

ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐԻ

ԵՒ ՌԷՏԻՆԻ ՈՒՐԻՇ ԻՐԵՂԷՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ԱՄԵՆԱԲԱՐՁՐ ՊԱՐԳԵՒ (GRAND-PRIX)

Պարիզի ցուցահանդէսում տրված է Ռուսաստանից ՄԻՄԻԱՅՆ

ՌԷՏԻՆԻ ՄԱՆՈՒՖԱԿՏՈՒՐԱՅԻ ՌՈՒՍ-ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ,

որ հիմնված է 1860 թւականին

Խնդրում են ՌԷՏԻՆԻ ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐ գնելիս ուշադրութիւն դարձնել կրունկների հետեւեալ կնիքի վրա

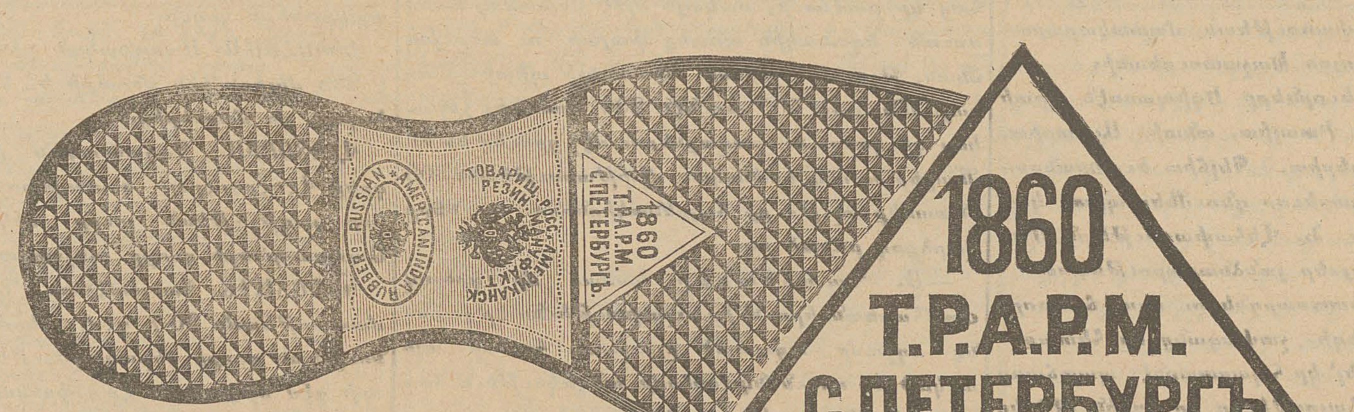

Մանաւանդ ընկերութեան հիմնարկութեան «1860» թւականի եւ «Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ», խօսքերի վրա՝ կարմիր եռանկիւնու մէջ (գործարանի կնիքը)։

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԾԱԽՍ ԿԱՏԱՐՈՒՄ Է

„ԼԷՕՊՕԼԴ ՆԷՑՇԷԼԷՐ“ առեւտրական տունը

Ս.-Պետերբուրգում, Մոսկվայում, Րիգայում, Օդէսայում, ՌՕՍՏՕՎՈՒՄ ԴՕՆԻ ՎՐԱ Եկատերինբուրգում, Իրկուտսկում եւ Խարկովում. 1—35